

JUNG I TAROT

Seli Nikols

Ljubavnik: Žrtva Kupidonove zlatne strele

Ludak, ljubavnik i pesnik su sazdani od mašte...

Šekspir

Na prethodnoj karti videli smo dve identične ljudske figure, okrenute leđima, kako kleče ispred figure nadljudskih dimenzija. Kao sveštenici, njih dvojica su se okrenuli od zemaljskog sveta i praktičnih problema Carevog carstva. Oni tragaju za bratstvom, ne sa svojim drugom, već sa Svetim Duhom koji je personifikovan u Papi. On zauzima centralnu poziciju njihove svesnosti; oni se klanjaju njegovoj nadljudskoj mudrosti i božanskoj snazi koja će voditi njihove živote i razrešavati njihove grehe.

Nije jasno naznačeno kakve sukobe bi ova dva sveštenika mogla da imaju, što možda pokazuje da na ovom stupnju oni još uvek nisu potpuno svesni tih sukoba. Ulazeći u sveštenečki red kao celibati, oni su izbegli bilo kakav otvoren sukob između duha i tela, tako da su njihova pitanja uopštenija i više filozofska nego lična i praktična. U svakom slučaju, situacija karte broj pet je predstavljena kao kolektivni ceremonijal pre nego kao individualne konfrontacije. U toj ceremoniji, sveštenici kao članovi papske audijencije, igraju relativno pasivnu ulogu: oni su došli da traže i prime, pre nego da izazivaju i polemišu.

Karta broj šest, Ljubavnik (Sl. 35), označava napuštanje te forme. Kao prvo, ona prikazuje specifičan (i vrlo ljudski) problem: mlad čovek koji je u vezi sa dve žene. Po prvi put u tarotu centralna figura nije prikazana kao magična ili božanska ličnost. On je obično ljudsko biće sa stopalima čvrsto na zemlji, koje se suočava sa svetom i dilemama. Za razliku od sveštenika blizanaca, prikazanih na prethodnoj karti, on je prikazan kao individua sa specifičnim izgledom i odećom, na taj način simbolizujući korak napred u evoluciji svesti – korak ka individualnoj svesnosti i korak dalje od spoljašnje usmerene grupne svesti. Ovaj mladić je personifikacija mladog i poletnog ega, koji je spreman da se suprotstavi životu i problemima. Na ovoj slici nema figure od autoriteta kojoj bi mogao da se obrati za pomoć. Zato mora da u sebi pronađe snage da se suoči sa problemima; on sam mora da shvati odgovornost za bilo koji postupak koji će preuzeti. Njegov problem je sada napolju na otvorenom svetlu svesti, gde on (i mi) može da prepozna poznat trouglasti oblik problema.

Ranije smo od Pitagore naučili da je trougao bio prva geometrijska figura, povezan sa dušom, koji simbolizuje osnovnu ljudsku stvarnost. Proučavajući ovu kartu shvatamo simboličnost ove izreke. Vidimo dve ženske figure. U psihologiji i muškaraca i žena, muške figure obično simbolizuju svesnost, intelektualna dostignuća i duh; ženske figure (ponovo u psihologiji oba pola) simbolizuju aspekt tela, emocije i dušu. Očigledno da je mladić prikazan na ovoj slici emotivno vezan za ove dve žene, telom i dušom. Možda jedna od njih više privlači njegove seksualne nagone, dok druga pobuđuje njegova tajna osećanja i spiritualne težnje.

U svakom slučaju, svaka od njih ima određenu vlast nad jadnim momkom, i bukvalno i psihološki govoreći. Jer je žena sa više dostojanstva, sa naše leve strane (ona sa kapom na glavi), jednu ruku na posesivan način položila na mladićevo rame, dok izgleda da ga plavuša sa naše desne strane dodiruje negde u blizini srca. Iznad njih troje, očigledno potpuno nevidljiv, krilati strelac takođe cilja u srce mladića. Možda je strelac na neki način povezan sa plavušom, ili je na neki način njen saveznik.

Pošto je sve troje izgleda nesvesno ove nebeske figure, ostavimo je za trenutak i pogledajmo problem sa kojim se suočava centralna figura. On je očigledno stisnut između dve žene koje ga drže kao u nekim kleštima. Kao da svaka žena predstavlja nešto važno za njega, jer je svoju glavu okrenuo ka figuri koja je sa njegove desne,

odnosno svesne strane; dok je ostatak njegovog tela okrenut ka plavuši sa njegove leve strane – što je strana srca. On je očigledno podeljen na pola silama koje se međusobno sukobljavaju. Ako bi bilo kojoj od ove dve žene sada okrenuo leđa, bilo bi kao da je ostavio deo samog sebe. Bio bi rascepan na deliće, uskraćen za mogućnost da oslobodi osobine i potencijale projektovane na bilo koju ženu koju bi ostavio i da ih vrati kao delove sopstvene psihe. Ove vredne sile u njemu bi ostale pod starateljstvom "žene koju je ostavio".

Svaka od ovih žena ispoljava hipnotičku lunarnu privlačnost, magičnu privlačnost za njega; svaka kao da mu pripada na iznuden i misteriozan način. On ne može da se otkači ni od jedne u spoljašnjoj realnosti, jer obe pripadaju njegovoj unutrašnjoj realnosti. Stojeći na svojim nogama, izdržavajući tenziju želja koje se sukobljavaju, i upoznavajući svaku od ove dve žene kao posebno ljudsko biće, ovaj mladić će se na kraju osloboditi njihovih magičnih čini i "doći sebi". Na taj način će preuzeti odlučan korak ka individuaciji. U protivnom, njegova ženska instinktivna strana će upravljati njegovim osećanjima i njegovim životom.

Bez sumnje da ove dve žene utelovljuju, na ljudskiji i pristupačniji način snage Device i Velike Majke. Sreli smo se sa tim silama ranije u arhetipskijem obliku Papise i Carice. Interesantno je primetiti da je prvo ljudsko otelovljenje jang principa bilo prisutno u dualnom aspektu dva sveštenika. Sada se prvo ljudsko otelovljenje jin principa pojavljuje u liku dve žene. Sve što je daleko od naše svesti izgleda zamagljeno i zbunjujuće.

Nova svest koja se pojavljuje, kao fizička distanca, često proizvodi neku vrstu duple vizije, tako da ono što se u početku pojavi u snovima ili drugim simboličkim materijalima kao "one" žene, sveštenici, ili tome slično, će kasnije ući u fokus kao pojedinac. Ljudska priroda je prvi put prikazana u liku sveštenika. Na ovoj karti ljudska priroda je otelovljena u jednom liku – Ljubavniku.

Iz njegovog imena i prikazane situacije, mi znamo da je ovaj mladić emotivno upleten sa obe žene. Obe izgledaju posesivno i u njegovom sadašnjem nesvesnom stanju, on je "opsednut" njima. Ali, o specifičnim detaljima drame koja se ovde odvija, mi ne znamo ništa. Za razliku od modernih tarot špilova, koje obično prati knjiga koja pomaže da se odgonetne njihovo značenje, marselske karte predstavljaju priču u slici, bez scenarija. Zato imamo slobodu da praznine popunimo prema našem unutrašnjem shvatanju i potrebama i formi sadašnjih kulturnih sklonosti.

Pošto je tako, molim vas da ovde prestanete sa čitanjem i napišete svoj scenario, opisujući ono što vidite da se dešava na karti. Ko su ove žene? Šta Ljubavnik oseća prema svakoj od njih? Hoće li pobeći sa jednom od njih dve? Ako bude tako, hoće li živeti srećno, ili će na neki način ispaštati? Možda će vas ova karta stimulisati da napišete više od jednog scenarija. Ja lično smatram da je ovo jedna od najpodsticajnijih karata u tarotu. Jedna od mojih verzija o ovoj karti izgleda otprilike ovako:

Ženu sa naše leve strane (ona sa "šeširom") sam prvo videla kao majku, jer izgleda starije i dostojanstvenije od plavuše. Ona bukvalno može da bude (a ne mora) mladićeva majka; u svakom slučaju ona predstavlja majčinski tip, neko ko nudi njegovom još uvek nežnom egu podršku, zaštitu i hranu. Pošto mu je ruku položila na rame, njene namere su verovatno isključivo zaštitničke i na neki način zahtevne. One nameravaju da ga drže u infantilnom stadijumu, nudeći mu nedovoljno prostora da raste i da se razvija. Ona ima potencijal slavne kraljice, ali takođe zlobnu senku nepopularne veštice.

Mladu plavušu, čija kosa je tako slična njegovoj, sam videla kao mladićevu žensku suprotnost, njegovu animu ili sliku duše. (Anima je Jungov pojam za žensku figuru u muškim snovima i vizijama koja predstavlja nesvesnu žensku stranu). Činjenica da mladić i ova figura imaju sličnu kosu ukazuje da nesvesno, oni imaju neku vezu. Ona bi mogla da bude princeza ili bludnica, plemkinja koja inspiriše, razdražuje i zahteva. U službi njenog najdubljeg sopstva on bi mogao da dostigne neslućene visine, ali robovanjem njenoj taštini mogao bi da proćerda svoj život.

Šta god bi veze sa ove dve žene mogle da ponude, mladić je u ovom trenutku uhvaćen u nesvesnoj upletenosti sa obe. Pošto one njemu izgledaju tako moćno, on će možda morati da ih ponekad zauzda. Verovatno će ga njegova

fascinacija "plavom animom" (svakako nesvesna) izmamiti iz ugušujućeg zagrljaja žene koju smo okarakterisali kao majčinski tip. On i njegova Eva možda neće živeti srećno, ali kroz vezu sa njom, on će odseći pupčanu vrpču i napraviti važan korak napred postajući osećajno i odgovorno ljudsko biće. Možda će mnogo kasnije obnoviti susret sa majčinskim tipom, ali ovog puta ne na relaciji majka–sin, već na zrelijoj osnovi.

U spoljašnjem životu, Ljubavnik predstavlja situaciju koju će glavni protagonist možda biti primoran da reši sada, birajući jednu od dve žene; ali psihološki govoreći, on mora neminovno da se sporazume sa drugom ženom, ako želi da dobije potpuni oblik muškarca. Koju god ostavi, ona će ga pratiti do kraja sveta, ne u bukvalnom smislu – iako i to može da se dogodi – ali svakako psihološki. Svako od nas iz iskustva zna da kada nešto želimo da potisnemo u nesvesno, upravo nas to progoni. "Nema goreg pakla od podrugljive žene." Ako budu odbačene, obe žene će se okomiti na ovog bespomoćnog mladića kao Hekatini lovački psi iz Pakla. Prisetimo se kako su Eumenide (čije ime znači "milosrdne boginje") nagovorile Oresta da ubije svoju majku.

Od kako je Ljubavnik ušao u mnoga tumačenja, naučnici iz različitih oblasti, timova i disciplina su projektovali brojne snove na njega. Mnogi od njih vide njegove osobine alegorijski, pre nego simbolički. Standardni zaplet (i onaj koji i dalje iskrsava u književnosti) je da žena sa leve strane, sa zlatnom krunom, personifikuje Čist Duh, dok plavuša predstavlja Grešno Ljudsko Biće. Ranije generacije su uvek upozoravale mladića da se odrekne druge devojke i da ostane veran prvoj. Na nesreću, mnogi su prihvatili njihov savet i patili od stalne jednostranosti, dok se Frojd nije pojavio (opet na nesreću?) okrenuo ih u suprotnom pravcu, gde su mnogi i ostali. U svakom slučaju, današnje kulturno ubeđenje izgleda voli plavušu.

Ako se tarot karta posmatra kao trougao muškarac, supruga i ljubavnica, figura koja izgleda više kao domaćica (ima više majčinskog u sebi) će pobrati manje simpatija danas, nego ranije. Trenutno mišljenje javnosti olakšava muškarcu koji je suočen sa ovom dilemom da je reši odbacujući majku svoje dece radi mnogo mlađe osobe. Ili, ako više voli, može da se šepuri nekažnjenom vanbračnom aferom, tako da trougao prikazan na karti Ljubavnik predstavlja neznatne, manje probleme i sukobe nego ranije.

Čak i klasičan ménage a trois, koji je uspeo da preživi i rodi se kao grešna tajna, sada dobija javne sankcije. Ovaj oblik trougla je čak raširen (i to veoma otvoreno), pa može da postane menage u četvoro, petoro, šestoro, ili čak sedmoru! Jer bračni trougao više ne postoji kao iskušenje za duše muškaraca. Bez sumnje novi društveni običaji takođe nude pozitivne vrednosti, ali nešto veoma važno se izgubilo u toj tranziciji. Stari Pitagora je govorio istinu: ima nešto osnovno i veoma ljudsko u trouglu. Ukoliko odstranimo stresove i tenzije možemo da izgubimo inicijalni obred, koji je od velike važnosti u razvoju ljudske svesti.

Jedan savremeni komentator povezo je tarot Ljubavnika sa slikama Osude Parisa, još jednom suđenju u kome je Eros igrao važnu ulogu. Bez obzira da li postoji ili ne otvorena veza između to dvoje, njihova psihološka veza je vredna istraživanja. U grčkom mitu, Hera i Atina su obe ponudile Parisu ubedljiv razlog, čak mito, da njihovu lepotu nagradi zlatnom jabukom. Ali Afrodita (plavuša na našoj karti) je jednostavno odrešila svoju odeću, otkrivajući svoje čari, i naložila svom sinu Erosu da poleti sa ljubavnom strelicom. Kao rezultat, Afrodita je dobila jabuku, a Paris Helenu. Ali, kao što je to uvek slučaj, rezultati Erosove strele su bili pomešani. Ovim činom Paris je uvukao sebe i svoj svet u krvoproliće i patnju, iz koje je i pored toga dolazila pronicljivost i inspiracija. Jer Trojanski rat je bio podstrek za nenadmašan Homerov ep i najbolju tragediju.

Kao što ćemo uskoro videti, uloga Erosa je ambivalentna i u ovoj drami. Ali interesantna stvar je da je malo važno kako smo napravili otvoreni zaplet na karti Ljubavnik. Na simboličkom nivou, značenje je isto u svim slučajevima: da bi bio svoj čovek, Ljubavnik mora da se oslobodi regresivne sile koja teži da ga poseduje i da zakorači u svet odraslih muškaraca. Kao na svakom rođenju, biće krvi ali će takođe biti novog života.

Ponekad, Strašna Majka nesvesne posesivnosti je prikazana kao zmaj koga junak mora da ubije da bi spasao princezu, ili koga Sveti Georgije mora da pobedi da bi spasao kraljevstvo. U ljudskom obliku, "monstrum" (žena s

leve strane naše karte) postaje okrutna maćeha, zlobna kraljica, ili užasna vladarka od čije dominacije princ mora da oslobodi Pepeljugu, Snežanu, ili Uspavanu lepoticu, njegovu "pravu ljubav", drugu polovinu, njegovu dušu. Kakav god oblik arhetip Majke ima, mladalačka ego svesnost mora da se ispetlja iz smrtonosne začaranosti, oslobodi svoju dušu i uđe u život. Kroz ovaj proces Ljubavnik (simbol ega) postaje junak (simbol ljudske svesti u potrazi za samoostvarenjem).

Na svakom nivou interpretacije, ova karta predstavlja ego sa izazovom koji označava važan korak u njegovoj inicijaciji. Tarot karta Papa, nudi inicijaciju u život duha. Na ovoj karti, izazov je povezati taj duhovni život sa emotivnim životom i kroz strasno uključivanje u ceo život, dostići novu vezu sa drugima i novu harmoniju sa samim sobom.

Nije slučajno da priča o Raju izravna čulno iskustvo sa znanjem dobra i zla, i u Starom Zaveću seksualni čin se obično prevodi glagolom "znati, saznati". Abraham je saznao Saru i ona je začela. Sa takvim saznanjem nešto novo se može roditi. Pošto je tako, tarot Ljubavnik je nesumnjivo predodređen za neko novo shvatanje... i velike sukobe. Jer, kako je Jung neprestano ponavljao, sukob je suština života i neophodan preduslov za celokupan duhovni razvoj. Život se ne može živeti apstraktno. Samo kroz suočavanje sa svakim pojedinačnim sukobom i patnjom i kroz njegovo razrešenje ili prevazilaženje mi dosežemo u naše najdublje ja. Često je nerešiv sukob (ili neurotični simptom koga je prouzrokovala potiskivanje ovog sukoba) onaj koji zahteva analiziranje i pokreće ga na put ka individuaciji. Kao što su stari alhemičari znali, takav konflikt je prima materia, neophodan prvi sastojak čitavog duhovnog razvoja.

Istočnjačka filozofija i zapadno hrišćanstvo bi verovatno pisali različite scenarije za sukob prikazan ovde, pošto su istočnjačke i zapadnjačke ideje o sukobu različite. Istočnjačka ideja je eliminisati patnju i dostići savršen mir. Smatra se da joga pomaže da se dostigne taj unutrašnji mir poričući sukob i uzdižući se iznad njega. Zapadno hrišćanstvo vidi sukob kao suštinu spasenja. U stvari, njegov centralni lik Hrist na krstu, sadržava sukob i patnju kao sredstvo spasenja. Razumevajući ovo glavno učenje hrišćanske teologije, Jung je osećao da samo kada postanemo svesni naših sukoba, suočavajući se sa njima i preživljavajući ih, možemo da pronademo pravi mir. I taj mir, daleko od toga da je krajnji cilj, on je privremeno dostignuće, tako reći visoravan na dugačkom putu. Jer, svaka nova svesnost koju doživimo na putu, prvo predstavlja sebe kao novi sukob. Ući u duboku analizu znači zaroniti u dublji i dublji sukob, ali u isto vreme doživeti dublja carstva svesnosti i mira.

U slučaju Ljubavnika na tarot karti, pojavljivanje iz čaure nesvesnosti, može biti prvi težak izbor koji mu je život predstavio. Sudbina, i dobra i okrutna, ponudila je ovom mladiću dragocenu prima materiu – ono što su alhemičari s pravom nazivali Veliko Delo. Po svoj prilici on mora da napravi izbor, i da preuzme odgovornost za sve što se pojavi iz tog izbora; pa ipak, kao što jasno možemo da vidimo, božanski faktor koji će uticati na njegovu odluku je na delu iza njegovih leđa i iznad glave. Da nije tog krilatog strelca sa magičnom strelicom, naš junak je mogao da stoji zakačen na rogovima svoje dileme do kraja života. Samo vatra emocija ga može pokrenuti.

Ko je ovaj krilati strelac? Da li je to Kupidon sa svojim lukom i strelom (eng. arrow)? Kada sam prvi put počela da kucam ovaj pasus, tarot Luda (bliski rođak ovog momka na nebu) se poigrao samnom. Kao rezultat, napravila sam ono što frejdovci nazivaju "Jungijanska omaška". Reči koje sam pisala izlazile su iz pisaće mašine ovim redom: "Da li je to Kupidon sa svojim lukom i greškom (eng. error)? Kao što je slučaj, ova nesvesna omaška je bila istinita, jer Erosova strelica nas obično uvuče u neku vrstu zbrke koja izgleda katastrofalno sa logične tačke gledišta. Nekontrolisano, furiozno osećanje koje ona prouzrokuje može da uništi život, pa ipak, bez strasnog intenziteta emotivnog žara, ne može se desiti promena. Čovekov zlatni duh bi ostao zatvoren na hladnom mestu.

Krilati Eros prikazan na ovoj karti je pre-Olimpijska figura, koji ima malo sličnosti sa sentimentalnim dečakom koji je ukrašen trakama i vrpcama za Dan zaljubljenih (dan Svetog Valentina). Eros je bio ambivalentniji lik, srodan Sudbini, simbol fatalnih sila privlačnosti koje spajaju suprotnosti. Kao takav, prema Hesiodu, on je spajao

primalne sile koje su stvorile svemir, "donoseći harmoniju umesto haosa" i čineći život mogućim. On je duh – inkarnacija životnog impulsa.

Eros je muški lik. Kao što je Džejs Hilman istakao, njegov lik u različitim kulturama potvrđuje ovo: "Kama, Eros, Kupidon, Frej, Adonis, Tamuz, svi su muškarci; i inkarnacije prosvetljene ljubavi, Krišna, Buda, Isus – sa svom njihovom ljubaznošću i uzdržljivošću uzimajući u obzir seksualnu plodnost – su muškarci. Eros princip je aktivan i posvećen..."

Kao seksualni potencijal bog Eros može da prouzrokuje razdor, uznemiravajući stare obrasce zakona i reda i na taj način praveći put za novi život da se pojavi. Ali Erosova snažna potencija nadilazi pravu seksualnu strast. U alhemijskom smislu, njegova je "božanska vatra" čija podrška je obavezan uslov za Veliko Delo ego transcendentacije i samootkrivanja. Duboko iskustvo ljubavi često inicira potragu za individuacijom. Književnost nudi mnoge primere, od kojih je možda Danteova ljubav prema Beatrice najpoznatija. U našim životima, takođe, umešanost srcem obično označava važnu tačku preokreta u našem razvoju. Takva ljubav se pojavljuje kao čin sudbine, neizbežne sudbine. Svi doživljavamo aspekte ljubavi koje daju život i one koje donose smrt ljubavne strele. Jer izgubiti se u ljubavi je neka vrsta smrti, smrti čistog egocentričnog postojanja. Označava novu fazu u evoluciji ka transcendentnom centru.

Kada smo se prvi put upoznali sa Ludom u tarotu, govorili smo o njenoj vezi sa tom primalnom, vatrenom energijom i njene navike tajnovitog igranja kroz špil, dajući nov impuls svakoj karti u nizu. Kao što smo videli pre nekoliko trenutaka, ona je uskočila u moj život, prouzrokujući "omašku" mog svesnog govora. Ona pravi slične trikove sa tarot likovima. Poput Puka, ona uživa da špijunira i upravlja njihovim poslovima. Na ovoj tarot karti, zamišljamo je kako uvežbava Erosa iz pozadine. Izvan dometa kamere, ona pleše, vrišteći od oduševljenja dok strelica leti: "Oh, kakve su lude ovi smrtnici!"

Ova veza između Lude i Erosa nije usiljena. Navodeći arhetipove Lude, Erosa i Prevaranta, kao aspekte Alhemijskog Merkuriusa, Alma Polsen je napisala:

Kakav god oblik da uzme, Merkurijus ubada našu ego sebičnu izolaciju i dovodi nas u konfrontaciju sa širim svetom u kom naš drug postoji, svet u kome je povezanost poželjna.

Ili, da citiramo Junga:

...ovaj raznobojan i lukav bog nije ni u kom slučaju umro sa propadanjem klasične ere, već naprotiv, nastavio je da živi u čudnom obliku kroz vekove, čak i u sadašnje vreme, i zadržao um čoveka zauzetog svojim varljivim umetnostima i izležujućim darovima.

Jung je dalje opisao ovaj promenljiv arhetip i objasnio njegovu dvosmislenu ulogu na ovaj način:

Eros je sumnjiv momak i uvek će tako ostati, bez obzira šta će zakoni u budućnosti reći o tome. On pripada jednoj strani čovekove premordijalne animalne prirode, koja će trajati toliko dugo koliko čovek ima animalno telo. Sa druge strane, on je povezan sa najvišim oblicima duha. Ali on napreduje samo kada su duh i instinkt u pravoj harmoniji. Ako mu neki od aspekata nedostaju, rezultat je povreda ili najmanje neravnoteža koja može lako da promeni pravac ka patološkom. Previše animalnog izobličuje civilizovanog čoveka, previše civilizacije čini životinje bolesnim.

Platon je ispravno nazvao Erosa "željom i zanimanjem svih." Ali, kao sa svaki arhetipom, preživeti tu instinktivnu spoljašnju silu bez asimilovanja njenog značenja, može da rezultira narušenom ravnotežom. Na primer, arhetip Ljubavnika, ako ga doživimo samo kao spoljašnju stvarnost, može da rezultira u donhuanizam. U tom slučaju,

mladi ljubavnik traga za završetkom i celinom samo kroz beskrajnu seriju veza, nijedna ga ne dovodi bliže animi, samo kroz koju znanje i stabilnost koje traži mogu da budu ostvareni.

Mnoge od ideja koje su ovde izložene sadržane su i Ljubavnikovom broju šest. Šest je jedinstven na mnogo načina. Pitagora ga je zvao prvim savršenim brojem jer njegove trećine (jedan, dva i tri) dodaju se sami sebi. Šest je takođe broj završetka. U Knjizi o nastanku, Gospod je stvorio svet za šest dana. Simbolično, šest je prikazan kao šestokraka zvezda. Ta zvezda je sastavljena od dva trougla, jedan čiji vrh pokazuje ka nebu i drugi čiji vrh pokazuje ka zemlji. Gornji je poznat kao vatreni trougao a donji kao vodeni. Na taj način muški duh i ženska emocija se spajaju da stvore novu, svetleću formu – zvezdu koja će voditi junaka na njegovom putu. Gornji trougao usmeren je ka Erosu, Sudbini, toj donkihotskoj figuri na nebesima nad kojom nemamo kontrolu. Donji trougao je usmeren ka zemlji, carstvu ljudskog izbora. Ovde su elementi ujedinjeni da stvore zvezdu ljudske sudbine, silu koja uključuje i prevazilazi oba.

Šestokraka zvezda je simbol Solomona, gde su mikrokosmos i makrokosmos isprepletani, simbolizujući Hermesovu maksimu, "Kako gore, tako dole." To je znak Višnua. On predstavlja mistično venčanje Šive i Šakti. On je takođe Davidov štiti i egipatski znak regeneracije. Ove ideje su reflektovane u broju šest, koji je jedini broj koji se tiče i ženskog i muškog.

Da se konačno vratimo Ljubavniku koji se pojavljuje na karti ispred nas: tu on stoji, jadnik, na raskršću ozbiljno se znojeći nad svojom odlukom. Sa naše tačke gledišta vidimo da je raznobojni deus ex machina (bog u mašini) već doneo svoju odluku iza njegovih leđa. Možda je Puk u pravu. Možda je ovaj mladić bespomoćna luda. Možda je slobodna volja iluzija. Naša snaga da izaberemo je veoma mala. U vreme emotivnog stresa, sudbina izgleda kao da odlučuje o našim vezama "iznad naše glave."

Videći boga u akciji, kao na ovoj slici, da pravi čudo, pitamo se da li je vredno za Ljubavnika da se muči pokušavajući da napravi izbor. S druge strane, zato što su njegove snage ograničene, čovek je duplo obavezan da ga koristi onoliko svesno, koliko je moguće, i na svakom raskršću, da dosegne do najdubljih delova sebe i pronađe svoju odluku.

Šta god Ljubavnik odluči i gde god da ode, mora sebe da povede sa sobom. Manje je onda važno koji put će izabrati, već odakle u sebi će napraviti izbor. Trenutak predstavljen na ovoj karti je pun vere i fatalnosti. Nadajmo se da će mladić dati sve što ima – i da će se malo moliti!

Džejms Hol: JUNGOVSKO TUMAČENJE SNOVA (Priručnik za teoriju i praksu)

I

Osnovni koncepti Jungovske psihologije

Jung je koristio izvesne pojmove da opiše različite delove psihe, i svesne i nesvesne. Ovi koncepti su empirijski izvedeni iz posmatranja velikog broja kliničkih slučajeva, uključujući tu i Jungov rani rad u eksperimentima sa asocijacijama, što je u stvari postalo osnova ispitivanja na poligrafu (savremenih detektora laži) i koncepta psiholoških kompleksa. (Jung se već uveliko bavio eksperimentima sa asocijacijama kada je prvi put pročitao Frojdovo Tumačenje snova, objavljeno 1900. godine)

Korisno je da razmotrimo osnovne jungovske koncepte, iako uvek moramo da imamo na umu da su ove podele manje ili više proizvoljne, stvorene radi njihovog lakšeg opisivanja i razmatranja; u živoj psihi različiti nivoi i raznolike strukture funkcionišu kao organizovana celina. Postoje dve osnovne žtopografskež podele: sve sno i nesvesno. Nesvesno se dalje deli na lično nesvesno i objektivnu psihu. Jungov raniji izraz za objektivnu psihu bio je žkolektivno nesvesnož, što je još uvek pojam koji se u velikoj meri koristi kada se razmatraju jungovske teorije. Izraz žobjektivna psihaž uveden je da bi se izbegla zbrka u vezi sa postojanjem raznih kolektivnih grupa unutar ljudske vrste, pošto je ono što je Jung naročito želeo da naglasi bilo da su dubine ljudske psihe isto tako objektivno stvarne kao i spoljašnji, žpraviž svet kolektivnog svesnog iskustva.

Postoje četiri nivoa psihe:

1)lično svesno, ili obična svesnost;

2)lično nesvesno, koje pripada samo pojedinačnoj psihi, ali nije svesno;

3)objektivna psiha, ili kolektivno nesvesno, koje je po svemu sudeći zajedničko celoj ljudskoj vrsti; i

4)spoljašnji svet kolektivno svesnog, svet zajedničkih vrednosti i formi.

U okviru ove podele postoje i opšte i specijalizovane strukture. Opštih struktura ima dve vrste: arhetipske predstave i kompleksi. Posebnih struktura u okviru pojedinačne psihe, i svesne i nesvesne, ima četiri: ego, persona, senka i par animus/anima. U okviru objektivne psihe postoje arhetipi i arhetipske predstave, čiji se tačan broj ne zna, niti može biti utvrđen, iako postoji jedan značajan arhetip, Sebstvo, o kome možemo da govorimo kao o središnjem arhetipu reda, uređenja.

Opšte strukture

Kompleksi su grupe povezanih predstava koje na okupu drži zajednički emocionalni ton. Jung je otkrio prisustvo emocionalno obojenih kompleksa tako što je primetio pravilnosti kod asocijacija subjekata na pogrešne ili odložene odgovore, reakcije u eksperimentima sa asocijacijama. Otkrio je da su kod svakog ispitanika ove asocijacije težile da se grupišu oko izvesnih tema, kao što su, na primer, asocijacije u vezi sa majkom žkompleks majkež. Ovaj izraz je odavno prešao u opštu upotrebu. Kompleksi predstavljaju osnovni sadržaj ličnog nesvesnog.

Arhetipske predstave su osnovni sadržaj objektivne psihe. Sami arhetipovi se ne mogu osmotriti, ali možemo da ih uočimo pomoću njihovog uticaja na vidljive sadržaje uma, arhetipske predstave i personifikovane ili slikom predstavljene komplekse. Arhetip sam po sebi predstavlja težnju da se strukturišu predstave našeg iskustva na poseban način, ali arhetip nije sama predstava. Kada je razmatrao koncept arhetipa Jung ga je uporedio sa stvaranjem kristala iz zasi čenog rastvora: rešetkasta struktura nekog kristala sledi izvesna načela (arhetip), dok se stvarni oblik koji će neki poseban kristal uzeti (arhetipska predstava) ne može unapred predvideti. Svi sa rađamo sa težnjom da stvaramo izvesne predstave, ali ne i sa samim tim predstavama. Na primer, postoji opšteljudska težnja da se stvori predstava majke, ali svaki pojedinac stvara posebnu predstavu majke zasnovanu na ovom opštem ljudskom arhetipu.

Arhetipske predstave su osnovne, suštinske, duboke predstave, koje se stvaraju delanjem arhetipa na nataložena iskustva pojedinačne psihe. Arhetipske predstave se razlikuju od predstava kompleksa po tome što imaju univerzalnije i opštije značenje, često sa velikom emocionalnom obojenošću. Arhetipske predstave koje ima ju značenje za veliki broj ljudi u toku dugog vremenskog perioda teže da postanu deo kulture, da se utisnu u kolektivno svesno. Primeri mogu da budu predstave o kralju i kraljici, devici Mariji, i takvim religijskim figurama kao što su Isus i Buda. Mnogi kolektivni likovi i situacije nose sobom arhetipske predstave, a da ljudi obično toga nisu svesni. Snažne emocionalne reakcije na ubistvo ili smrt nekog poznatog, kao što je predsednik ili kralj, filmska zvezda ili religijski vođa, pokazuju da je za mnoge ljude ta osoba bila arhetipska projekcija.

Svi ljudski doživljaji koji se ponavljaju imaju svoju arhetipsku osnovu: rođenje, smrt, seksualno sjedinjavanje, brak, sukob suprotnih sila, itd. Iako su arhetipovi mogli da se razvijaju, oni se toliko sporo menjaju da, što se naših ciljeva tiče, možemo da ih smatramo utvrđenim, nepromenljivim u okvirima istorijskog vremena.

U Jungovom modelu *Sebstvo* je regulišuće središte celokupne psihe, dok je ego samo središte pojedinačno svesnog. *Sebstvo* je uređivačko središte koje zapravo upravlja i saobraća psihičkim po ljem. Ono je i arhetipska podloga, model pojedinačnog ego identiteta. Izraz *žSebstvož* se koristi i da se označi psiha u celini. Samim tim, postoje tri odvojena značenja *Sebstva*:

- 1)psiha u celini, koja funkcioniše kao jedno;
- 2)središnji arhetip uređenosti, kada se posmatra sa stanovišta ega; i
- 3)arhetipska osnova ega.

Zbog toga što je *Sebstvo* znatno širi pojam od ega, ego često sebi predstavlja *Sebstvo* u obliku simbola više vrednosti: predstave Boga, Sunca kao središta Sunčevog sistema, nukleusa kao središta atoma, itd. Emocionalni ton doživljavanja *Sebstva* često ima nečeg božanskog, zadivljujućeg, što izaziva strahopoštovanje. Ego koji doživljava *Sebstvo* može da se oseti predmetom delanja neke nadmoćne, više sile. Kada je ego nestabilan, *Sebstvo* može da izgleda kao umirujući simbol reda, uređenosti, često u obliku mandale, figure koje ima jasno određen oblik i središte, kao što je krug u kvadratu ili kvadrat unutar kruga, iako su ovi oblici sposobni za bezbrojne razrade. U tradicijama istočnjačkih religija, mandale često sadrže predstave boga i koriste se prilikom meditacije. Iako je *Sebstvo* najmanje empirijski dostupno od Jungovih strukturalnih koncepata zato što se nalazi u graničnom području onoga što može da se klinički pokaže ono je izuzetno koristan izraz za opisivanje na psihološki način nečega što bi bilo nemoguće opisati. Zaista, *Sebstvo* je fenomenol oški doslovno nerazlučivo od onoga što tradicija naziva Bogom.

Odnos između pojedinačne i objektivne psihe

Naša referentna tačka u psihi je ego kompleks, to je ona struktura na koju mislimo kad god koristimo zamenicu prvog lica jednine žjaž. Međutim, slojevi psihe pojedinca počivaju na arhetipskim temeljima u objektivnoj psihi ili kolektivnom nesvesnom. Psiha pojedinca, njen svesni, kao i njen nesvesni deo, razvija se iz matrice objektivne psihe, i u neprestanoj je vezi sa ovim dubljim područjima psihe na gotovo organski način, uprkos tome što razvijeni ego nužno teži tome da naivno sebe smatra središtem psihe. To je slično razlici između Sunca koje se okreće oko Zemlje i Zemlje koja se okreće oko Sunca.

Delanje dubljih slojeva psihe jasno se doživljava putem sanjanja, što je opšteljudsko iskustvo, a može da se javi i u ekstremnim slučajevima kao akutna psihoza. Pri intenzivnoj psihoanalizi po Jungu pacijent vremenom počinje da ceni delanje objektivne psihe, koje u suštini pomaže da se ode dalje u empirijskom procesu individuacije. Neki pacijenti nauče jungovsku tehniku aktivne imaginacije pomoću koje mogu voljno da stupe u dodir sa ovim dubljim slojevima psihe i u budnom stanju.

Strukturalno posmatrano, svaki kompleks u pojedinačnoj psihi (bilo u svesnom ili nesvesnom) zasnovan je na arhetipskoj matrici koja pripada objektivnoj psihi. U suštini, u jezgru svakog kompleksa nalazi se arhetip. Ego je zasnovan na arhetipskom jezgru Sepstva; iza pojedinačnog kompleksa majke nalazi se arhetip Velike majke; slika oca i majke ima u svom središtu arhetipsku predstavu božanskih roditelja; postoje i duboki arhetipski koreni za senku i za mnoge uloge persone. Arhetipski oblik može da podrazumeva kombinaciju odvojenih ili razdvojenih oblika; na primer, božanski brak ili hieros gamos može da predstavi i sjedinjavanje suprotnosti. Arhetipski sloj psihe ima sposobnost da oblikuje simbole koji u suštini ujedinjavaju sadržaje koji su nepomirljivi na pojedinačnom nivou. Sposobnost objektivne psihe da oblikuje, stvara takve simbole koji mogu da izmire suprotnosti, zove se transcendentna funkcija, jer može da prevaziđe svesni sukob između suprotnosti. Tokom ovog procesa sukobi ne moraju nužno da nestanu; verovatnije je da se desi da se prevaziđu i relativizuju.

Zbog toga što je svaki kompleks pojedinačne psihe zasnovan na arhetipskim temeljima u objektivnoj psihi, ako dopremo dovoljno duboko u bilo koji kompleks, otkrićemo njegove povezanosti sa arhetipovima. Jedan veliki deo tehnike psihoanalize po Jungu leži u pojačavanju, amplifikovanju predstava do tačke u kojoj ego doži vljava svoju povezanost sa arhetipskim svetom, što može da ga isceli; međutim, ako se ode predaleko, ego može da potone u moru neujedinjenih arhetipskih sadržaja. Na primer, ako je ego sposoban da doživi svoju povezanost sa Sebstvom, formira se osovina ego Se bstvo, te ego posle toga ima postojaniji, trajniji osećaj svog odnosa sa samim jezgrom psihe. Ali ako se ovaj doživljaj desi slabom ili nerazvijenom egu, moguće je da ga Sebstvo asimiluje, što može da dovede do gubitka jasnog stanoviša u svesti, ili, u najgorem slučaju, do privremene psihoze. Česti su doživljaji u kojima se neko oseća žkao Bogž kada uzme neku od psihodeličnih droga, kao što su LSD ili psilocibin; u pitanju je zapravo doživljaj koji drogirani ego ima o arhetipskom jezgru u Sebstvu, koji se međutim dešava bez dovoljne veze sa stvarnošću da bi se uspostavila stabilna osovina ego Sebstvo.

Kompleks i arhetip

Svaki kompleks je grupa povezanih predstava koje se formiraju oko središnjeg jezgra značenja koje je po svojoj suštini arhetipsko. Od prvog trenutka svesti, ove arhetipske mogućnosti psihe popunjavaju se ličnim iskustvima i doživljajima, tako da ego odraslog čoveka smatra da su svesni, subjektivni sadržaji jednostavno zbir njegovih sopstvenih prošlih iskustava. Često tek u snovima, pri analizi, ili u vezi sa vrlo dubokim emocionalnim iskustvima, razvijeni ego može da doživi prave, stvarne arhetipske osnove kompleksa. Prilikom psihoanalize mnoge tehnike koje podrazumevaju maštu mogu da se koriste da bi olakšale dolaženje do svesti ovih sadržaja: vođena imaginacija, geštalt tehnike, crtanje, vajanje u glini, igranje, stvaranje projektivnih oblika, hipnoanalitičke tehnike, ili najčistiji oblik, aktivna imaginacija. Da bi se proces individuacije nastavio, ego mora uvek da zauzme stanovište u vezi sa sadržajem objektivne psihe koji se otkriva kroz ove aktivnosti a ne da ih jednostavno prizove, kao neki čarobnjakov šegrt.

Pošto svaki kompleks sadrži pojedinačne, lične predstave u arhetipskoj matrici, uvek postoji opasnost da za neke lične asocijacije pogrešno smatramo da predstavljaju srž kompleksa, što onda vodi pukoj reduktivnoj analizi, to jest tumačenju sadašnjih sukoba samo u vezi s doživljajima i iskustvima iz ranog detinjstva. Slično tome, preterno arhetipsko pojačavanje, proširavanje (amplifikacija) predstava može da vodi razumevanju arhetipa, ali će verovatno za posledicu imati previđanje isceljujuće veze između pojedinačne i objektivne psihe.

Da bismo bolje razumeli dinamičke interakcije između raznih psiholoških struktura čije je koncepte Jung dao, može nam biti od pomoći da ih podelimo u dve kategorije: strukture identiteta i relacione strukture. Ego i senka su prvenstveno strukture identiteta, dok su persona i anima ili animus prvenstveno relacione strukture. Tokom prirodnog procesa individuacije, po svemu sudeći, prvo postoji potreba za stvaranjem snažnog i pouzdanog ega, pomoću koga treba da nađemo svoje mesto u svetu. Sledeći zadatak je da stvorimo odnose sa drugim osobama i sa kulturom društva u kome živimo. Obično tek kasnije u životu ego doživljava potrebu da se na neki način poveže ili postavi prema arhetipskim silama koje se nalaze u osnovi kako kulture celog društva, tako i pojedinačne psihe potrebu koja se često javlja kao takozvana žkriza srednjeg dobaž.

Strukture identiteta: ego i senka

Osnovni ego identitet formira se prilično rano, prvo pod okriljem dijade majka dete, kasnije u okviru porodice, a još kasnije njegova okolina podrazumeva kulturno okruženje, koje se stalno širi. U procesu formiranja ega, izvesne urođene aktivnosti i tendencije pojedinca biće prihvaćene od strane majke ili porodice, a neke aktivnosti i impulsi će biti ocenjeni kao negativne vrednosti i samim tim odbačeni. Poteškoće oko žprivikavanja na nošuž mogu da predstave mnoge druge tanane interakcije u kojima se ego identitet deteta oblikuje u skladu sa onim što vole ili odbijaju oni od kojih dete zavisi. Težnje i impulsi koje porodica odbacuje nikada se jednosta vno ne izgube; oni teže da se okupljaju kao alter ego predstava tik ispod površine ličnog nesvesnog. Ovaj alter ego je ono što je Jung nazvao senkom, jer kada se jedan deo iz para suprotnosti dovede do žsvetlaž svesti, drugi, odbačeni deo pada, slikovito govoreći, u žsenkuž nesvesnog.

Pošto su sadržaji ili svojstva senke bili mogući deo ega u razvoju, oni i dalje nose osećanje ličnog identiteta, ali odbačenog ili neprihvatljivog, i obično povezanog sa osećanjem krivice. Zbog toga što je senka bila dinamički odvojena od dominantnog ego identiteta tokom ranog razvoja, njen mogući povratak, kada bi zahtevala udeo u svesnom životu, izaziva anksioznost, teskobu. Veliki deo rutinskog delanja psihoterapije i psihoanalize jeste da se stvori tačka u kojoj je bezbedno ponovo razmotriti sadržaje senke, a verovatno i ponovo integrisati mnogo toga što je ranije bilo odbačeno ranim žrascepomž prilikom formiranja ega. Mnoga prirodna svojstva psihe koja se disociraju, odbace u detinjstvu, zapravo su nužna i nepohodna za normalno funkcionisanje odrasle osobe. Agresivni i seksualni impulsi, na primer, često se odbacuju, pošto bi njihovo izražavanje u detinjstvu bilo neprilično ili kulturno neprihvatljivo, i predstavljalo bi poteškoće roditeljima; ali ovo su osobine koje su od suštinske važnosti za normalnu odraslu ličnost, kada one mogu da se preinače i integrišu na način koji nije dostupan nezreloj strukturi ega deteta. I druge osobine, pa čak i izražavanje urođene inteligencije, mogu da se na sličan način disociraju, odbace u senku.

Svesna integracija sadržaja ima dvostruku posledicu: proširuje polje delanja ega i oslobađa energiju koja je bila potrebna da se održi ta odvojenost i potiskivanje osobina senke. Pojedinač često to doži vjljava kao početak novog života.

Pošto senka predstavlja mogući ego, ona obično ima isti polni identitet kao ego, muški za muškarca i ženski za ženu. Uz to što se javlja u snovima i maštanjima, senka se često projektuje na osobe istog pola, obično na nekoga koga ne volimo, ali mu i zavidimo jer ima osobine koje nisu dovoljno razvijene u dominantnoj predstavi nas samih.

Relacione strukture: anima/animus i persona

Ojačani ego identitet, obrazovan putem asimilacije nekih delova senke, jasnije se suočava sa potrebom da stupa u odnose sa drugima, kako sa drugim osobama, tako i sa nadličnom kulturom sveta kolektivno svesnog i sa nadličnim arhetipskim sadržajima objektivne psihe. Anima ili animus i persona predstavljaju dva strukturalna oblika koji olakšavaju ovaj zadatak stupanja u odnose.

Osobine i svojstva koje vladajuća kultura definiše kao neodgovarajuće polnom identitetu, bivaju isključene čak i iz alter ega, senke, te se umesto toga grupišu oko predstave suprotnog pola: predstave muškarca (animus) u psihi žene i predstava žene (anima) u psihi muškarca. Jung je primetio takve predstave u snovima i maštanjima svojih pacijenata, i shvatio je da ove predstave imaju toliku važnost da otuđenje od njih može da dovede do osećanja koje bi primitivne kulture opisale kao žgubitak duše.

Uobičajeni način na koji doživljavamo animu ili animusa je putem projekcije na osobu suprotnog pola. Suprotno projekciji se neke, ove projekcije anime ili animusa okružavaju oreolom fascinacije osobu koja ih žnosiž u projektovanom obliku. Žaljublivanjež je klasični primer obostrane projekcije anime i animusa između muškarca i žene. Tokom takve obostrane projekcije osećanje lične vrednosti te osobe se povećava u prisustvu druge, koja predstavlja lik naše duše u projektovanom obliku; međutim, ako se ova veza ne održi, doći će do odgovarajućeg osećanja gubitka duše i praznine. Ova projektivna faza, nesvesno poistovećivanje druge osobe sa predstavom u našoj sopstvenoj psihi, uvek je vremenski ograničena; ona se nužno i neizbežno završava, uz različite stepene osećanja neprijateljstva, zato što nijedna prava osoba ne može da ispuni zamišljena, ogromna očekivanja koja prate ovu projektovanu predstavu. Kada tome dođe kraj, suočavamo se sa zadatkom da uspostavimo pravi, istinski odnos sa stvarnošću druge osobe.

Posmatrani kao strukture psihe, likovi animusa i anime, čak i u projekciji, imaju funkciju proširenja pojedinačne sfere svesti. Fasciniranost njima oživljava ego i ukazuje mu na načine postojanja koji još nisu integrisani. Povlačenje projekcije, ako je praćeno integrisanjem projektovanih sadržaja, nužno vodi povećanju svesnosti. Ako projektovana anima ili animus nisu integrisani kada se projekcija povuče, ovaj proces će se verovatno ponovo desiti sa nekim drugim.

Unutrašnja psihička funkcija anime i animusa, njihova uloga u okviru pojedinca, direktno je analogna sa načinom na koji ona dela u svom projektovanom obliku: vodi pojedinca izvan uobičajenih načina funkcionisanja, izaziva ga da proširi horizonte i da se uputi u pravcu obuhvatnijeg, šireg razumevanja sebe. Ova unutrašnja psihička funkcija često može da se sledi u nizovima snova ili da se vidi u umetničkim delima, kao što je viktorijanski roman Ona Rajdera Hagarda koji je Jung često navodio. Rima, ptica žena u romanu Zelene palate, predstavlja manje složen primer. Leonardov portret Mona Lize pokušava da predstavi tajanstvenu i zagonetnu, neodoljivu privlačnost lika anime, dok je Hitklif u Orkanskim visovima klasična slika animusa; Ofenbahova velika opera Hofmanove priče bavi se teškoćama integrisanja različitih oblika anime, koje sve nužno imaju neodoljivu privlačnost.

Stoga što je predstava anime ili animusa nesvesna struktura, ili se nalazi na samoj granici pojedinačno nesvesnog i objektivne psihe, ona je u suštini apstraktna, te joj nedostaju temeljne osobine i svojstva prave osobe. Zbog ovog razloga, ako se muškarac identifikuje sa svojom animom, ili žena sa svojim animusom, svesna ličnost gubi svojstvo da razlikuje i sposobnost da se suoči sa stvarnom međuigrom suprotnosti.

U tradicionalnoj evropskoj kulturi (u kojoj je Jung proveo veći deo svog ranog života) anima muškarca je sklona da sobom nosi njegovu neintegrisanu emocionalnu stranu, te će se, samim tim, ispoljiti kroz sentimentalnost, pre nego kroz zrele i integrisane osećanja. Slično tome, tradicionalni animus žene bi se pre pojavio kao nerazvijeno razmišljanje i intelekt, često kroz svojevoljnost i tvrdoglavost, a ne kao logično formulisani stavovi.

Od suštinske je važnosti da razlučimo ove istorijske i kulturne stereotipe od funkcionalne uloge anime i animusa kao likova u našem duhu. Kako se kultura menja, i kako je sve veća sloboda i muškaraca i žena da prihvataju uloge koje nisu u skladu sa tradicijom, opšti sadržaj ili pojava anime i animusa se zaista menja, ali njihova

suštinska uloga kao vodiča ostaje isto tako jasna kao i u Jungovim prvim opisima. Delimična integracija anime ili animusa (koja ne može biti tako potpuna kao integracija senke) doprinosi sposobnosti pojedinca da se suoči sa složenošću drugih osoba, kao i sa složenošću drugih delova svoje sopstvene psihe.

Persona predstavlja funkciju odnosa sa spoljašnjim, kolektivnim svetom. Persona je izraz potekao od grčke reči za masku, što sobom nosi prizvuk komičnih i tragičnih maski klasične grčke drame. Svaka kultura pruža mnoge prepoznatljive i priznate društvene uloge: oca, majke, muža, žene, lekara, sveštenika, advokata, itd. Ove uloge sobom nose opšte očekivane i prihvaćene načine funkcionisanja u toj određenoj kulturi, što često podrazumeva izvesne stilove odevanja i ponašanja. Ego koji se razvija bira različite uloge, više ih ili manje integrišući u dominantni ego identitet. Kada uloge persone dobro pristaju što znači, kada one zaista odražavaju sposobnosti ega one olakšavaju normalnu društvenu interakciju. Lekar koji nosi beli mantil, i psihološki žnosiž personu medicinskog zvanja, lakše će i jednostavnije obavljati neophodne (a ponekad i neprijatne) preglede telesnih funkcija pacijenta. (Već je opšte poznato kako lekari teško žoblačež obrnutu personu, personu pacijenta, kada su oni sami bolesni.)

Zdrav ego može manje ili više uspešno da prihvati uloge različitih persona u skladu sa onim što data situacija zahteva. Suprotno tome, senka je toliko lična da je ona nešto što pojedinac žimaž (čak bismo rekli i da ona ponekad žimaž ego). Međutim, dešava se i da persona loše funkcioniše, što često zahteva mešanje i posredovanje psihoterapije. Najčešća i najočiglednija su ova tri loša funkcionisanja persone: 1) preterano razvijena persona; 2) nedovoljno razvijena persona; i 3) poistovećivanje sa personom u tolikoj meri da ego dolazi u zabludu i smatra da je istovetan sa svojom primarnom društvenom ulogom.

Preterano razvijena persona može da prozvede ličnost koja bez greške ispunjava svoje društvene uloge, ali i oseća da žunutraž, iza maske, ne postoji prava osoba. Nedovoljno razvijena persona dovodi do ličnosti koja je preterano ranjiva i osetljiva na moguće odbacivanje i povrede, ili podložna tome da je žprogutajuž osobe sa kojima dolazi u dodir. Uobičajeni oblici individualne ili grupne psihoterapije mogu da budu od velike pomoći u ovakvim slučajevima.

Poistovećivanje sa personom je ozbiljniji problem, pošto postoji nedovoljan doživljaj da je ego odvojiv od društvene uloge persone, tako da se bilo šta što ugrožava društvenu ulogu doživljava kao direktna pretnja integritetu samog ega. ŽSindrom praznog gnezdaž dosada i depresija kada deca odu od kuće ukazuje na preterano poistovećivanje sa personom roditeljske uloge i može da se desi i muškarcima i ženama. Osoba koja se ne oseća prazno i besciljno jedino kada radi, zloupotrebila je personu namenjenu radu ili zanimanju, te nije uspela da stvori šire osećanje identiteta i sposobnosti. Često je neophodna psihoanaliza da bi se prevazišli ozbiljni problemi poistovećivanja sa personom.

Proces individuacije

Individuacija je središnji koncept Jungove teorije. On se odnosi na proces u kome neka osoba u stvarnom životu svesno pokušava da razume i razvije urođene individualne potencijale svoje psihe. Zbog toga što su arhetipske mogućnosti tako ogromne, svaki pojedinačni proces individuacije nužno ne može da postigne sve ono što je latentno moguće. Samim tim, važan činilac nije količina i nivo posti gnuća, već to da li je ta ličnost sledila svoje sopstvene duboke mogućnosti, ili je jednostavno pratila egocentrične i narcističke te žnje, ili se poistovetila sa ulogama koje joj je kultura društva u kome živi nudila.

Ego može da se poistoveti sa strukturama u pojedinačno nesvesnom koje nisu u skladu sa širim procesom individuacije. Ovo najčešće prouzrokuje neurozu osećanje da je čovek podeljen na pola, da nikada nije jedan u svojim reakcijama i osećanjima. Takvo neuro tično cepanje ličnosti može da proizvede život u ulozi koju mu je

porodica nametnula u detinjstvu, a isto tako i pokušaje da izbegne da se kreće napred kroz različite faze života, zadržavajući se na nekom ranijem stupnju.

Ego takođe može da ne bude u dodiru sa svojim procesom individuacije kao posledica poistovećivanja sa ulogama koje mu se nude u kolektivnoj sferi bilo uloge kolektivno nesvesnog, u kojima se ego poistovećuje sa nekim arhetipom i postaje preterano veliki, ili sa ulogama koje mu nudi kolektivno svesno društvenim ulogama te na taj način postaje nešto što, ma koliko vredno bilo, nije verno pojedinačnoj sudbini. Poistovećivanje sa društvenom ulogom (poistovećivanje sa personom), čak i ako je ta uloga prihvaćena i dobro nagrađena u širokom sloju društva, nije individuacija. Jung je smatrao da su Hitler i Musolini bili primeri za takvo poistovećivanje sa figurama iz kolektivnog nesvesnog, te su odveli i sebe i svoje narode u tragediju.

Krajnosti poistovećivanja sa arhetipskom ulogom u objektivnoj psihi (kolektivno nesvesnom) imaju za posledicu psihotično poistovećivanje sa nekom figurom koja je veća, obuhvatnija (i manje ljudska) od ega. Neka poistovećivanja sa arhetipima zapravo su zamena ega nekim junakom te kulture ili figurom spasioca Hristom, Napoleonom, žvetskom majkomž, itd. Čak i negativne identifikacije mogu da poprime arhetipske razmere (što bismo mogli nazvati negativnom inflacijom ega), kao na primer kod osoba sa psihotičnom depresijom koje osećaju da su počinile žneoprostivi grehž, i koje samim tim sebe postavljaju iznad božje moći praštanja.

Teško je opisati uspešan ili tipičan proces individuacije zbog toga što svaka osoba mora da se razmatra kao jedinstven proces. Izvesne žnormež mogu da se utvrde, kao što su upoređivanje uobičajenog procesa individuacije sa kretanjem Sunca uzdizanje prema jasnoći i određenju u prvoj polovini života i spuštanje prema smrti u drugoj ali takva uopštavanja nužno i stalno podrazumevaju izuzetke kada se bavimo pojedincom izbliza, kao što se dešava u procesu psihoanalize.

Naglašavajući proces individuacije kao središnji koncept anali tičke psihologije, Jung je jasno govorio o dubokoj važnosti i vrednosti jedinstvenog ljudskog života. Ovo nalazimo u svim velikim svetskim religijama, ali se važnost pojedinca često gubi u mnogim savremenim masovnim pokretima, gde se on svodi na društvenu, ekonomsku ili vojnu jedinicu. U ovom smislu, individuacija je kontrapunkt pretnji gubitka ljudskih vrednosti u svetu koji je većinom uređen i zasnovan na tehnološkim ili ideološkim temeljima.

Tokom celog svog života Jung je pokazivao veliko zanimanje za religijska iskustva i doživljaje. Bavio se proučavanjem istočnjačkih religija, alhemiju je shvatao kao neuobičajeno religijsko i psihološko delanje, a istraživao je i rituale preobražaja za koje je otkrio da još uvek traju u okvirima zapadnjačke hrišćanske tradicije. Pošto se Sebstvo fenomenološki javlja sa istim predstavama i likovima koji se često povezuju sa božanstvom, ono u izvesnoj meri funkcioniše kao predstava, lik Boga unutar psihe. Odnos između ove predstave i onoga što teološke rasprave nazivaju Bogom zapravo je još uvek otvoreno pitanje, iako se ljudi njime ne bave često. Iskustva i doži vljaji u vezi sa Bogom javljaju se u nekim snovima, i izgleda da mogu, ako se asimiluju, da izazovu duboke i trajne promene u strukturi ličnosti, što je posledica koju možemo da uporedimo sa nekim religijskim preobraćenjima i sa najvažnijim doživljajima našeg svesnog života.

Poces individuacije, onako kako je shvaćen u Jungovoj teoriji i kako se ohrabruje, pospešuje tokom psihoanalize, podrazumeva neprestani dijalog između ega, kao odgovornog središta svesti, i tajanstvenog regulišućeg središta sveukupne psihe, središta koje je Jung nazvao Sebstvo koje predstavlja i jezgro, srž Sebstva, ali ga i transcendirira, gde je ego neophodno potreban da bi se odvijao proces individuacije, pa ipak naizgled odvojeno i nezavisno od ego stanja. Mi ne poznajemo prirodu Sebstva; to je koncept koji je neophodan da bismo mogli da razmatramo vidljive aktivnosti psihe, ali koga nije moguće neposredno razjasniti.

Uspešna psihoanaliza po Jungu dovodi nas do toga da shvatimo da je krajnja priroda psihe tajanstvena, jer izgleda da je i lični, jedinstveni deo pojedinca, ali i da pripada svima, da je i vezana uz pojedinačni ego, ali i da je

slobodnija u vremenu i prostoru od empirijske ličnosti. Na ovoj graničnoj liniji psihe mi se zapravo nalazimo na pragu širih pitanja koja se odnose i na našu kulturu, i na koja ne možemo dati odgovor samo kliničkim uvidom.